

Grzegorz Gazda

Instytut Teorii Literatury, Teatru i Filmu Uniwersytetu Łódzkiego

---

Biuletyn Polonistyczny 18/4 (58), 1-6

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT BADAŃ LITERACKICH

BIULETYN POLONISTYCZNY

KWARTALNIK

Rok XVIII

Grudzień 1975

Zeszyt 4 (58)

Z DZIAŁALNOŚCI
PLACÓWEK POLONISTYCZNYCH
W XXX-LECIU PRL

INSTYTUT TEORII LITERATURY, TEATRU I FILMU
UNIwersytetu Łódzkiego

Początki obecnego Instytutu Teorii Literatury, Teatru i Filmu Uniwersytetu Łódzkiego sięgają maja 1945 r., kiedy to ukonstytuowana została Katedra Teorii Literatury UL, na której kierownika powołano prof. dr hab. Stefanę Skwarczyńską (dr hab. 1937, prof.nadzw. WWP 1939, UL - 1947, prof.zw. 1957, czł.-koresp. PAN 1972), poprzednio kierownika Katedry Historii i Teorii Literatury w Oddziale Łódzkim Wolnej Wszechnicy Polskiej. W Katedrze Teorii Literatury UL, która była pierwszą w Polsce katedrą poświęconą tej dyscyplinie, etaty asystenckie otrzymali mgr Jan Trzynadłowski i mgr Alina Hofer. W roku akad. 1950/51, po przeniesieniu się dra Jana Trzynadłowskiego do Wrocławia, rozpoczęła pracę w Katedrze mgr Aniela Kowalska, a etat po mgr A.Hofer objęła mgr Antonina Jelińska. W r. 1951 Katedra została zamknięta, a jej pracownicy - przeniesieni do Katedry Literatury Polskiej UL.

W roku akad. 1958/59 restytuowano Katedrę Teorii Literatury wraz z Zakładem Teorii Literatury. Kierownictwo Katedry i Zakładu ponownie objęła prof. dr hab. S.Skwarczyńska. Etaty pomocniczych pracowników nauki otrzymali: mgr Teresa Cieślukowska (dr 1963, dr hab. 1967, etat docenta 1968, prof.

nadzw. 1975), mgr Stanisław Kaszyński (dr 1959, - dr hab. 1967; etat docenta 1968, prof.nadzw. 1974) i mgr Jerzy Rozental (dr 1962).

W następnym roku akad. utworzony został w ramach Katedry drugi Zakład - Wiedzy o Filmie, pierwszy zakład uniwersytecki w Polsce poświęcony filmoznawstwu. Zorganizował go i dotąd kieruje jego działalnością prof. dr Bolesław W.Lewicki (prof.nadzw. 1970). Etat młodszego pracownika nauki objęła mgr Pola Wert (dr 1965, etat docenta 1970).

Od r. 1967, wraz z ukończeniem przewołu habilitacyjnego przez dra S.Kaszyńskiego, dotychczas prowadzone badania teatrologiczne zinstytucjonalizowane zostały w powołany w Katedrze Ośrodka Badań Teatru i Dramatu.

W r. 1973 Katedra przemianowana została na Instytut Teorii Literatury, Teatru i Filmu UL. Dyrektorem placówki mianowano prof. dr hab. Stefanę Skwarczynską, a po jej przejściu na emeryturę (w roku akad. 1973/74) funkcję dyrektora objął prof. dr B.W.Lewicki.

W skład Instytutu wchodzi trzy Zakłady:

Zakład Teorii Literatury (kierownik - prof. dr Teresa Ciablikowska),

Zakład Dramatu i Teatru (kierownik - prof. dr hab. Stanisław Kaszyński),

Zakład Wiedzy o Filmie i TV (kierownik - prof. dr Bolesław W.Lewicki).

Obecnie, prócz wymienionego wyżej kierownictwa, w Instytucie pracują:

W Zakładzie Teorii Literatury - dr Grzegorz Gazda (adiunkt), mgr Maria Marcjan (st. asystent), dr Bożena Marczevska (adiunkt), dr Henryk Pustkowski (adiunkt), dr Jerzy Rozental (st. wykładowca), dr Andrzej Starzycki (adiunkt), dr Grażyna Szymczyk (adiunkt), mgr Konrad Tatarowski (asystent);

W Zakładzie Dramatu i Teatru - dr Urszula Aszyk-Milewska (adiunkt), dr Anna Kuligowska (adiunkt), mgr Barbara Nowakowska (asystent), dr Sławomir Świątek (adiunkt);

W Zakładzie Wiedzy o Filmie i TV - doc. dr Pola Wert, mgr Ewelina Nurczyńska (st. asystent), mgr Jan Reł (st. asystent), mgr Tadeusz Szczepański (st. asystent), mgr Mirosława Salaka-Koca (prac. nauk.-techn.), Eugeniusz Łabieniec (st. technik).

Wykłady i ćwiczenia zlecone prowadzą dr Eleonora Udalska i dr Anna Krajewska-Wieczorek (teatrologia).

W Instytucie pracowali ponadto: mgr Zygmunt Machwitz, mgr Ewa Siemińska-Degler, mgr Anna Habryn, mgr Macława Popławska, mgr Maciej Łukowski, mgr Barbara Bogobębska.

Wspólną płaszczyzną badawczą dziedzin eksponowanych w nazwie Instytutu stanowią historyczne i teoretyczne związki literatury, teatru i filmu - zjawisk szeroko pojmowanej działalności kulturowej człowieka. Stąd wynikają zainteresowania historią i teorią sztuki, zwłaszcza dwudziestowiecznej. Ze

względem na swoistą komparatystykę interartystyczną w wielu pracach badawczych wyszukuje się doświadczenia semiologii, językoznawstwa ogólnego, a także socjologii kultury literackiej.

Główne kierunki badań w Zakładzie Teorii Literatury obejmują: 1) teorię dzieła literackiego i genealogię (książki i prace S.Skwarczyńskiej, prace G. Szymczyk i B.Marczewskiej); 2) poetykę historyczną i teorię procesu historycznoliterackiego (książka i prace G.Gazdy, prace J.Rozentalai M.Marcjan); 3) warsztat pisarski prozy literackiej (książki i prace T.Cieślakowskiej); 4) poetykę liryki współczesnej (książka i prace H.Pustkowskiego, prace G. Szymczyk i K.Tatarowskiego); 5) teorię tekstu literackiego (prace T.Cieślakowskiej i A.Starzyckiego); 6) teorię krytyki literackiej i metodologię (książki i prace S.Skwarczyńskiej, prace A.Starzyckiego).

W Zakładzie Dramatu i Teatru podejmowane są problemy: 1) teoria dramatu i teatru (książki i prace S.Skwarczyńskiej, prace S.Kaszyńskiego i S.Świontki); 2) teoria i historia praktyki inscenizacyjnej (książki i prace S.Skwarczyńskiej i S.Kaszyńskiego, prace U.Aszyk-Milewskiej); 3) teatr prowincjonalny, historia teatrów łódzkich (książki i prace S.Kaszyńskiego i A.Kuligowskiej); 4) teoria i historia krytyki teatralnej (książka i prace E.Udałskiej i S.Kaszyńskiego); 5) socjologia teatru (prace S.Świontki).

Zakład Wiedzy o Filmie i TV prowadzi głównie badania nad: 1) teorią dzieła filmowego (książka i prace B.W.Lewickiego, prace J.Reka) i widowiska telewizyjnego (prace P.Wert); 2) informacyjnymi uwarunkowaniami sztuki filmowej (prace B.W.Lewickiego i A.Habryn); 3) funkcjami społecznymi i estetycznymi filmu w świetle zagadnień kultury (prace T.Szczepańskiego); 4) związkami filmu i tv ze sztuką literacką (książka i prace B.W.Lewickiego, prace P.Wert, E.Siemiańskiej i E.Nurczyńskiej); 5) metodyką nauczania filmoznawstwa (prace E.Nurczyńskiej); 6) doktrynami filmoznawczymi (prace B.W.Lewickiego, E.Siemiańskiej i T.Szczepańskiego).

Pracownicy Instytutu opublikowali łącznie przeszło 30 książek i ok. 600 rozpraw i artykułów, nie licząc prac o charakterze popularyzatorskim i publicystyczno-kulturalnym. Oprócz tego prowadzone są prace zespołowe, np. "Bibliografia teorii literatury" (współ z Zakładem Teorii Literatury Uniwersytetu Wrocławskiego), "Repertuar retrospektywny i bieżący teatrów łódzkich", "Dokumentacja teatrów studenckich".

Pracownicy Instytutu uczestniczyli w pracach kolegów redakcyjnych "Pamiętnika Literackiego", "Zeszytów Naukowych UŁ", "Kwartalnika Filmowego"; byli współzałożycielami "Prac Polonistycznych", "Zagadnień Rodzajów Literackich", "Życia Literackiego". S.Skwarczyńska (red. naczelny) wraz z Janem Trzynałdowskim i Witoldem Ostrowskim redaguje międzynarodowy półrocznik "Zagadnienia Rodzajów Literackich", z którym współpracują uczeni z wielu krajów Europy, Azji i Ameryki. Instytut prowadzi także działalność w ramach

Wydziału I Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, w utworzonej w r. 1960 Komisji Teorii Literatury (przewodnicząca - prof. dr hab. S. Skwarczyńska).

Instytut Teorii Literatury, Teatru i Filmu UL uczestniczy w procesie nauczania głównie na kierunku filologii polskiej, ale także na germanistyce, rusycystyce, romanistyce, anglistyce, socjologii kultury i pedagogice (wiedza o kulturze). Pracownicy Instytutu prowadzą zajęcia (wykłady i ćwiczenia) z wprowadzenia do nauki o literaturze, poetyki, teorii literatury, metodologii badań literackich i wykłady monograficzne (np. "O podstaw prozy współczesnej", "Problemy powieści wznastatowej", "Z teorii i historii awangardy XX w.", "Problemy genealogiczne współczesnej liryki").

Pracownicy Zakładów Dramatu i Teatru oraz Wiedzy o Filmie i TV poczynając od drugiego roku studiów prowadzą zajęcia specjalistyczne, które obejmują: wstęp do wiedzy o filmie, wstęp do wiedzy o teatrze, ćwiczenia analityczne oraz tzw. wykłady i ćwiczenia uzupełniające (historia i teoria filmu i teatru, teatr i film współczesny) oraz wykłady monograficzne (np. "Doktryny filmowe", "Kierunki w badaniach teatru i dramatu"). W nowym programie studiów zajęcia z filmoznawstwa i teatrologii uzyskały status specjalizacji (po 390 godzin w toku studiów) i ich zakres dydaktyczny uległ znacznemu rozszerzeniu.

W ramach kierunku polonistycznego Instytut prowadzi trzy seminaRIA magisterskie: z teorii literatury, teatrologii i filmoznawstwa, a w ramach kierunku wiedzy o kulturze - seminarium magisterskie z wiedzy o telewizji.

W latach 1959-1974 Instytut wypromował ok. 500 magistrów. Od r. 1959 (teoria literatury) i w latach następnym (teatrologia i filmoznawstwo) odbywają się w poszczególnych zakładach konwersatoria doktoranckie, w których uczestniczą pracownicy Instytutu, doktoranci innych uniwersytetów, doktoranci nie związani bezpośrednio z pracą w placówkach naukowych, magistranci i wyróżniający się studenci. W r. 1969 z inicjatywy ówczesnego kierownika Katedry, prof. dr hab. S. Skwarczyńskiej, powołano na Wydziale Filologicznym UL Studium Doktoranckie z teorii literatury, teatru i filmu. Od r. 1972 istnieje Studium Doktoranckie z teorii literatury, teatru i filmu dla pracujących (w r. 1973 ponowiono nabór). Całkowitą opiekę dydaktyczną i naukową nad tymi studiami objęli pracownicy Instytutu. W chwili obecnej pracami Studium Doktoranckiego kieruje prof. dr T. Cieślikowska.

Doktoraty - od początku istnienia Katedry, potem Instytutu, nie licząc okresu czasowej likwidacji (1952-1957) - uzyskali (w sumie 31 doktoratów):

z teorii literatury: J. Trzynadłowski (1946), M. Jasińska (1961), J. Rosental (1962), T. Cieślikowska (1963), W. Piątkiewiczowa (1965), Z. Jastrzębski (1965), A. Frydrychs (1966), A. Starzycki (1970), H. Pustkowski (1970), E. Wróblewska (1971), G. Gazda (1972, doktorat w IBL PAN, promotorem była prof.

dr hab. S. Skwarczyńska), B. Marczevska (1972), B. Pikala (1972), G. Szymczyk (1973);

z teatrologii: S. Kaszyński (1959), J. Lipiński (1960), E. Udalska (1969), S. Kruk (1971), M. Józefacka (1971), K. Lewkowski (1972), S. Świątek (1972), A. Kuligowska (1973), A. Krajowska-Wieczorek (1974), T. Pyzik (1974), U. Aszyk-Milewska (1974), W. Ranik (1974);

z filmoznawstwa: P. Wart (1965), M. Bystrzycka (1967), A. Mabrzyń (1973), J. Rak (1974);

z wiedzy o telewizji: M. Łukowski (1974).

Przewody habilitacyjne uzyskały trzy osoby: S. Kaszyński (1967), T. Cieślakowska (1967) i M. Jasieńska (1969).

W najbliższym czasie odbędą się kolokwia habilitacyjne jeszcze dwóch doktorów.

W r. 1974 powołano przy Instytucie Studium Podyplomowe z teatrologii i filmoznawstwa dla nauczycieli języka polskiego.

Oprócz stażystów krajowych Instytut gościł stypendystów zagranicznych odbywających w Polsce staże naukowe: z Węgier, ZSRR, Czechosłowacji, Wielkiej Brytanii i Włoch. Również pracownicy Instytutu przebywali w omawianym okresie bądź na stażach krajowych, bądź na stypendiach zagranicznych i lektoratach języka polskiego (Paryż, Bordeaux, Belgrad, Wiedeń, Lyon, Prešov). W lipcu 1973 r. Instytut był organizatorem 3-tygodniowego kursu nt. kultury i sztuki polskiej dla grupy profesorów i studentów kanadyjskich. Od dziesięciu lat Instytut prowadzi Poradnię Języków Obcych dla studentów i magistrantów.

Ze względu na specyfikę swoich badań, a także założony program społecznego oddziaływania, Instytut współpracuje na różnych płaszczyznach z wieloma placówkami i instytucjami życia naukowo-kulturalnego (teatry, domy kultury, instytuty kształcenia nauczycieli, szkoły artystyczne, instytuty naukowe PAN, stowarzyszenia twórcze, towarzystwa naukowe itp.), zarówno łódzkimi, jak ogólnopolskimi. Prowadzi także ciągłą współpracę z ośrodkami naukowymi za granicą (Bratysława, Wiedeń, Bordeaux, Budapeszt, Wenecja). Pracownicy Instytutu biorą czynny udział w pracach krajowych i zagranicznych komitetów i komisji naukowych (AIIIC, MKS, Komisja Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej), jako autorzy referatów i uczestnicy prac organizacyjnych, zjazdów i konferencji naukowych. Zasiadają w radach naukowych instytutów i komitetów nauk PAN. Instytut był organizatorem - lub współorganizatorem - licznych sesji i konferencji ogólnopolskich.

Instytut dysponuje biblioteką, która liczy ok. 15 000 woluminów - w tym ok. 250 tytułów czasopism, głównie zagranicznych - archiwum (prace magister-

skie i doktorskie, listy montażowe filmów polskich, materiały ikonograficzne i inne), pracownią analityczną wyposażoną w stół montażowy i inne urządzenia filmowo-techniczne. W trakcie organizacji jest sala audiowizualna do ćwiczeń z filmoznaństwa i teatrologii¹.

Oprac. dr Grzegorz Gazda

Tekst napisany w czerwcu 1974 r.

---

¹ Por. także: T.Cieślikowska, "Powstanie i rozwój Katedry Teorii Literatury UL", w: "Zeszyty Naukowe UL", seria I, z. 43, Łódź 1966; S.Skwarczyńska, "Wydział Filologiczny UL", w: "Uniwersytet Łódzki 1945-1970", Łódź 1970.